

De Inloop op waarde geschat

Literatuuronderzoek naar De Inloop binnen het
professionele jongerenwerk

Youth Spot

Ijsterk

Hogeschool van Amsterdam
Maatschappij en Recht

De Inloop op waarde geschat

Literatuuronderzoek naar De Inloop binnen het professionele jongerenwerk

Tussenproduct van het onderzoek
Portfolio jongerenwerk: aflevering De Inloop

Judith Metz & Jolanda Sonneveld

Youth Spot

Onderzoeks- en praktijkcentrum voor jongeren en jongerenwerk

Hogeschool van Amsterdam

Copyright ©

November 2010

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Wat is De Inloop?	6
3.	Ontstaansgeschiedenis van De Inloop	7
4.	Functies van De Inloop	10
4.1	Plezier, ontmoeting en gemeenschapsvorming	10
4.2	Krachtige leeromgeving en pedagogische ruimte	10
4.3	Activeringsstrategie	10
4.4	Signaleren, adviseren en doorverwijzen	11
4.5	Overlastbestrijding	11
5.	Doelgroep en deelnemers	12
6.	Vormen van De Inloop	13
6.1	Buurtgerichte inloop	13
6.2	Tienersoos	13
6.3	Meideninloop	13
6.4	Inloop voor risicojongeren	13
6.5	Stedelijke inloop	14
6.6	Mobiel inloopcentrum	14
7.	Pedagogisch handelen	15
8.	Methodische uitgangspunten	16
8.1	Aantrekkelijke plek	16
8.2	Doelen formuleren	16
8.3	Doelgroepen werven	16
8.4	Investeren in contacten leggen	16
8.5	Afstemmen, activeren en stimuleren	17
8.6	Aandacht voor het individu	18
8.7	Groepsdynamische processen	18
8.8	Grenzen stellen	18
8.8	Toetsing, evaluatie, reflectie en bijstellen	19
9.	Vaardigheden van de jongerenwerker	21
10.	Resultaten en maatschappelijke effecten	22
11.	Conclusie	23
	Literatuurlijst	24

1. Inleiding

Een van de kernactiviteiten van het professionele jongerenwerk is De Inloop. Een hipper term, die door met name de jongeren zelf wordt gebruikt, is "chillen" (Noorda, 2003). Voor jongeren is het een gezellige plek waar ze vrienden ontmoeten, nieuwe mensen leren kennen en nieuwe vaardigheden kunnen leren, ofwel leefwereldverbreding (Coussée 2006). Door de maatschappij wordt De Inloop vaak laag of zelfs negatief gewaardeerd. In de ogen van veel burgers en politici heeft jongerenwerk alleen bestaansrecht als het succesvol is met het van de straat houden van jeugd en als het nuttige activiteiten programmeert op het gebied van vorming en educatie (Noorda, Van Schijndel & Spies, 2002). Voor jongerenwerkers is De Inloop een plek waar ze vertrouwensrelaties kunnen opbouwen met jongeren. Vanuit deze relaties kunnen ze jongeren aansporen tot *empowerment* en participatie (Noorda, 2003; Vos, 2009).

In Amsterdam staat De Inloop als kernactiviteit binnen het jongerenwerk ter discussie. Daar zijn drie redenen voor. De eerste reden is dat de gemeentelijke beleidsvisie op vrije tijd van jongeren de afgelopen jaren zich meer is gaan focussen op talentontwikkeling, preventie en pedagogisering in plaats van ontmoeting en recreatie (Gemeente Amsterdam, 2006; Bicknese & Slot, 2007). Ook Noorda (2009) stelt via een landelijke monitor vast dat verreweg de meeste voorzieningen voor jeugd- en jongerenwerk (78%) overlastbestrijding en talentontwikkeling ten doel hebben gesteld. Deze ontwikkeling heeft in een aantal stadsdelen geleid tot een andere invulling en uitvoering van het jongerenwerk en inloopactiviteiten doen minimaliseren of zelfs doen verdwijnen (Bicknese & Slot, 2007). Concreet voor de uitvoering betekent dit bijvoorbeeld dat er in plaats van kleinschalige laagdrempelige jongerencentra jongerenproductiehuizen zijn geopend waar jongeren alleen kunnen deelnemen aan specifieke activiteiten waarmee zij hun talent op het gebied van bijvoorbeeld muziek of dans ontwikkelen.

De tweede reden waarom De Inloop ter discussie staat komt voort uit de verzakelijking van het welzijnwerk en de daardoor toenemende prestatiedruk. Halverwege de jaren tachtig heeft het New public management haar intrede gedaan in de publieke sector. De gedachte van deze benadering is dat de publieke sector meer marktgericht wordt, en houdt onder andere in dat overheden en maatschappelijke organisaties meer klantgericht, ondernemender en concurrerend moeten gaan werken en de bedrijfsvoering en dienstverlening meer in economische termen moet worden opgevat (Metz, 2009). Voor het jongerenwerk betekent deze ontwikkeling dat zij, meer dan voorheen, rekening moet afleggen over de *output* en *outcome* van de projecten en activiteiten. Er is een bredere blik op efficiënte processen binnen het jongerenwerk ontstaan, waarbinnen met name wordt gefocust op kwantitatieve gegevens in plaats van de inhoudelijke expertise (Noorda, Schijndel & Spies, 2002). Daar komt bij dat er te weinig wetenschappelijk materiaal beschikbaar is waarmee kan worden aangetoond wat de impact en de effecten zijn van inloopactiviteiten (Baillergeau & Hoijtink, 2010). Deze ontwikkeling heeft ertoe geleid dat het jongerenwerk zich meer is gaan richten op het organiseren van kortlopende projecten en gestructureerde activiteiten, waarvan zij het resultaat relatief makkelijk zichtbaar kan maken (Noorda, Schijndel & Spies, 2002). Voor inloopactiviteiten daarentegen is het lastig om resultaten zichtbaar te maken (Noorda, 2003). Deze activiteit is vrijblijvend en ongestructureerd. Het aantal drempeloverschrijdingen zegt nog maar weinig over wat jongeren hebben gedaan en in welke mate zij zich hebben ontwikkeld. Kortom: de toenemende prestatiedruk bemoeilijkt het jongerenwerk om De Inloop als vrijblijvende, ongestructureerde activiteit te verantwoorden en daarmee in stand te houden.

De derde reden waarom De Inloop ter discussie staat is dat zij een negatief imago heeft als gevolg van problemen met de beheersbaarheid ervan. Met name in de jaren negentig heeft deze ongestructureerde vorm van jongerenwerk geleid tot veel problemen. Drank- en drugsgebruik, dealen, vechtpartijen en vandalisme kwamen geregeld voor. Ook gebeurde het dat een vaste groep

zich in en rondom het jongerencentrum manifesteerde waardoor het centrum niet toegankelijk en soms zelfs onveilig was voor andere jongerengroepen. Volgens Noorda (2003, p 11) heeft dit type incidenten ertoe geleid tot een wisselende reeks reacties van gedoogbeleid en versterken van het agogisch toezicht tot een actief ingrijpen in de vorm van sluitingen van centra en intrekken van subsidies door overheden.

Er zijn anderen die vinden dat De Inloop wel degelijk belangrijke functies heeft. Allereerst vinden dat de jongeren zelf. Bijna een kwart van de Amsterdamse jongeren geeft aan behoefte te hebben aan meer overdekte hangplekken in de buurt, vrijblijvende vrijetijdsbesteding, lekker ontspannen na een drukke schooldag en kletsen met je vrienden (Bicknese & Slot 2007). Daarnaast zijn er professionals die vinden dat De Inloop een goed instrument is om contact te leggen met moeilijk bereikbare doelgroepen en deze te motiveren tot actieve participatie. Het zijn jongeren die volgens deze professionals niet zijn te porren voor vooraf opgestelde talentgerichte projecten. Vanuit De Inloop kan gewerkt worden aan een vertrouwensband met jongeren en kunnen behoeften en knelpunten in kaart worden gebracht. Zij verwachten dat door direct in te zetten op varianten als talentontwikkeling ze de moeilijk bereikbare doelgroepen uit het oog verliezen (Kriger & Slaman, 2009; De Boer e.a. 2010).

Deze verschillende opvattingen over de betekenis van De Inloop als werkwijze in het jongerenwerk wijzen erop dat er behoefte is aan onderzoek naar de meerwaarde, het resultaat en de kwaliteit van deze door de overheid gefinancierde sociale activiteit. In deze literatuurstudie wordt De Inloop als onderdeel van het professioneel jongerenwerk verkend. Waarom en voor wie wordt De Inloop georganiseerd? Wat vraagt het organiseren van De Inloop van de jongerenwerkers, van jongeren en de organisaties? Wat zijn de methodische uitgangspunten? En welke resultaten worden behaald?

Deze literatuurstudie is een onderdeel van het project Portfolio jongerenwerk; aflevering De Inloop. Portfolio jongerenwerk is een uniek project waarin verschillende jongerenwerkaanbieders samenwerken met studenten van diverse sociaalagogische opleidingen en onderzoekers. Inzet van het onderzoeksproject is door middel van zes praktijkbeschrijvingen en deze literatuurstudie de werkzame bestanddelen en de resultaten van inloopactiviteiten binnen het professionele jongerenwerk inzichtelijk en overdraagbaar te maken. Het project is onderdeel van de programmalijn *Methodiekbekrijving en -ontwikkeling* van Youth Spot. In deze programmalijn staat onderzoek centraal naar de *tacit knowledge*, de werkstijlen en de strategieën van jongerenwerkers. Deze literatuurstudie maakt inzichtelijk wat er de afgelopen decennia in de literatuur voor professionals geschreven is over de betekenis en uitvoering van inloopactiviteiten.

2. Wat is De Inloop?

De Inloop wordt in de literatuur voor professionals op verschillende manieren omschreven. De kenmerken van De Inloop zijn: dat het vrijblijvend is, het een plek is waar jongeren kunnen ontspannen binnen een ongedwongen setting en elkaar op gelijkwaardige manier kunnen ontmoeten. (Menger & Antheunisse 2003; Noorda, 2003; Spierts 1994; Van Ewijk, 1984). Van Ewijk (1984) en Veenbaas e.a. (1986) beschrijven dat de activiteit als functie een waarde op zich heeft en als zelfstandig doel kan worden geformuleerd. "*Samen nietsdoen*" is ook een vorm van *bezigheid*." Toch wordt De Inloop vaak ingezet om jongeren te stimuleren tot deelname aan activiteiten. De activiteit wordt dan opgevat als opstapfunctie, gepositioneerd binnen een breder aanbod van jongerenwerk (Van Ewijk, 1984)

De locatie is een belangrijke randvoorwaarde voor een inloopactiviteit. Meestal vindt de activiteit plaats in een jongerencentrum of een buurthuis en biedt jongeren een aantrekkelijke, veilige en sfeervolle ruimte. De locatie is laagdrempelig wat inhoudt dat jongeren er gemakkelijk naar binnen kunnen lopen en niet direct iets hoeven. De ruimte is ingericht met aansprekend materiaal voor de jongeren die er komen. De basisinrichting van een inloopplek bestaat meestal uit een gezellige zithoek, een bar, een spelcomputer, een internetaansluiting en spelletjes zoals tafeltennis (Broekx, 2002). Door iedere week of meerdere keren per week open te zijn op vaste tijden draagt bij dat jongeren zich binden en toevertrouwen aan de activiteit (Noorda, 2003)

Naast inloopactiviteiten die door professionele jongerenwerkorganisaties worden uitgevoerd wordt dit type activiteiten ook opgezet door niet-professionals. Deze praktijken zijn vaak ontstaan vanuit een geconstateerde lacune in het professionele aanbod voor jongeren en/of in de deskundigheid van het professionele aanbod. Vrijwilligers uit de eigen doelgroep spelen een centrale rol in de ontwikkeling en uitvoering van deze activiteiten. (De Gruijter e.a. 2009). In deze verkenning richten we ons op inloopactiviteiten die worden uitgevoerd door professionals.

3. Ontstaansgeschiedenis van De Inloop

Jongerenwerk werd in de periode van 1800 tot 1920 vooral door het particulier initiatief, zoals de kerk, de adel en de gegoede burgerij uitgevoerd. Vanuit verschillende zuilen wordt er een vrijetijdsaanbod ontwikkeld voor (arbeiders) jongeren en meisjes geschieden. Eind negentiende-begin twintigste eeuw neemt de invloed van de rijksoverheid op de samenleving gestaag toe. (Nijenhuis, 1987). Dit uit zich door het uitvaardigen van wetgeving om wantoestanden aan te pakken. Zo werd de leerplicht ingesteld en kwam er een verbod op kinderarbeid (1889) voor kinderen jonger dan dertien jaar. Door deze ontwikkelingen kregen jongeren meer vrije tijd en ontstond het probleem van vrijetijdsbesteding voor met name de groep arbeidersjongeren. Door de Eerste Wereldoorlog neemt de aandacht voor jongeren toe. Toenemende werkloosheid en het sluiten van scholen leidt er toe dat kinderen en jongeren op straat hangen. Men constateerde verwildering en ongezonde vrijetijdsbesteding bij deze specifieke groep. Niet alleen opvoeding in het gezin en op school maar ook de buurt en de wijze waarop de vrije tijd besteed wordt is in deze periode een onderdeel van de opvoeding geworden. De beschikbare vrije tijd moest gebuikt worden om de opvoeding en vorming binnen het gezin en de school aan te vullen en soms zelfs te compenseren en wordt ontdekt als het derde opvoedingsmilieu (Hazekamp & Van der Zande 1992).

De rijksoverheid stelt een subsidie beschikbaar voor het jongerenwerk, al is het bedrag van symbolische hoogte (Jansen e.a., 1989). In de jaren twintig en dertig werden naast de reeds bestaande volkshuizen, clubhuizen voor jongeren opgericht om arbeidersjongeren van de straat te houden, om criminaliteit te voorkomen en gemeenschapszin bij te brengen. Het bekendste clubhuis dat in 1922 in Rotterdam is geopend is De Arend. Het Clubhuis was speciaal bedoeld om jongens tussen dertien en twintig jaar, die na het verlaten van de lagere school geen onderwijs meer volgden ontspanning en ontwikkelingsmogelijkheden te bieden in de avonduren. De Arend kenmerkte zich door een open-deur politiek dat wil zeggen dat de toegang vrij was voor degenen die de juiste leeftijd hadden. Dit was in contrast met de aanpak van de toenmalige volkshuizen die met een paternalistische houding het volk wilden te verheffen (Nijenhuis, 1987). De Arend werkte dus laagdrempelig en bereikte op deze manier de doelgroep waar zij zich op richtte. Tegelijkertijd was het Clubhuis zich er van bewust dat er via deze methode de ontwikkeling en beschaving van arbeidersjongeren aangewakkerd zou kunnen worden en stelde ten doel om dit proces in gang te zetten. In de loop van het eerste jaar bood het clubhuis ook een ontmoetingsplek (gescheiden van de jongens) voor meiden, maar deze proef is door de stijging van het aantal mannelijke bezoekers stopgezet (Oudenaarden, 1995).

Op het Clubhuis De Arend lukte het jongerenorganisaties over het algemeen niet om (arbeiders)jongeren te bereiken die buiten werk- en schooltijd op straat rondhangen (Nijenhuis, 1987). De jeugdleiders hebben moeite om de gestelde doelen handen en voeten te geven. De jeugd moet in de gelegenheid worden gesteld tot eigen activiteit, tot identificatie met de leider, tot lichamelijke en geestelijke vorming en tot een verantwoorde ontspanning (Hazekamp & Van der Zande p.50). Jeugdleiders weten niet goed raad met hun bijdrage aan de beoogde geestelijke volwassenheid van jongeren en de jongeren hebben geen belangstelling voor de activiteiten die worden aangeboden. Jeugdleiders komen tot de veronderstelling dat het niet werkt om jongeren te dwingen aan geprogrammeerde activiteiten deel te nemen. Ze gaan inzien dat zij meer rekening moeten houden met de leefruimte en leefwijze van jongeren, kortom een andere pedagogische aanpak. Naar aanleiding van deze ontwikkeling ontstaat het open jeugdwerk onder de namen instuif, jeugdsociëteit en jeugdcafé. Binnen dit open jeugdwerk worden jongeren op uiteenlopende wijzen benaderd en nieuwe pedagogische idealen zijn zichtbaar. Jeugdleiders zien jongeren als volwaardige gesprekspartners en vertrouwen erop dat zij elkaar in belangrijke mate vormen.

Tijdens het interbellum heeft de economische crisis een hoge jeugdwerkloosheid als gevolg. Voor het jongerenwerk is dit een reden om zich intensief met de aanpak van jeugdwerkloosheid te bemoeien. Het jongerenwerk leert jongeren verantwoordelijkheid te dragen en probeert de zorgen over het overleven weg te nemen en hen plezier en ontspanning te bieden. Na de Tweede Wereldoorlog

hebben de clubhuizen het moeilijk. Wisselingen in de directies, pogingen om het jongens- en meisjeswerk te integreren en slecht passende methodieken zijn daar debet aan (Metz, in voorbereiding). In de loop van de jaren vijftig wordt het extra lastig om jongeren te betrekken bij het clubhuis. Jongeren hebben meer geld te besteden en daardoor minder belangstelling voor de activiteiten die worden aangeboden. Het vrijetijdsleven van jongeren breidt zich uit en wordt veelzijdig. De populaire jeugdculturen doen hun intrede waardoor het vrijetijdsaanbod voor jongeren divers en commerciëler wordt. Ook de beschikking over een ruimer bestedingspatroon en de opkomst van de media dragen bij dat vrije tijd steeds minder het karakter krijgt van een door volwassenen geleid opvoedingsmilieu. Het gehele sociaal cultureel werk moet dus als het gaat om vrijetijdsbesteding concurreren met de televisie, commerciële uitgaansgelegenheden, met de horeca en met sport- en andere verenigingen (Du Bois-Reymon, Te Poel & Ravesloot 1998; Hortulanus, 2002). Het jongerenwerk beweegt mee en biedt jongeren ruimte en praktische ondersteuning bij het ontwikkelen en in stand houden van hun subculturen. Deze ontwikkeling heeft er toe geleid dat het jongerenwerk niet alleen bedoeld is voor de arbeidersjongeren, maar voor de verschillende subculturen van de middenklasse-jongeren. (Du Bois-Reymon, Te Poel & Ravesloot 1998, Hazekamp en Van der Zande 1992).

In de tweede helft van de jaren zestig krijgt het open jeugdwerk een enorme impuls door het ontstaan van open jongerencentra, waaronder Paradiso in Amsterdam. Mede door het uitdijen van de verzorgingsstaat in deze periode neemt de financiering voor het jongerenwerk flink toe. Jongerencentra rijzen als paddenstoelen uit de grond (Hazekamp & Van der Zande 1992). Een opvallende ontwikkeling in deze periode is dat de pedagogische bemoeienis afneemt en de jeugd meer en meer de ruimte krijgt. Steeds minder wordt nagedacht over de pedagogische taak van de jongerenwerker. Dit komt mede omdat de inhoud van het werk onvoldoende pedagogisch doordacht is.

Eind jaren zeventig ontstaat de voortdurende discussie binnen het jongerenwerk rondom het integratievraagstuk. Moeten er wel of geen aparte activiteiten worden georganiseerd voor allochtone en autochtone jeugdgroepen? En moeten deze activiteiten gericht zijn op integratie of op het behoud van de eigen identiteit? Het jongerenwerk waaraan allochtone jeugdgroepen deelnemen neemt vooral in de grote steden toe, maar kent geen eigen structuur of werkvorm. Er is meestal geen sprake van een apart beleid gericht op allochtone jeugdgroepen, maar de praktijk laat zien dat allochtone groepen, vaste bezoekersgroepen worden. Jongerenorganisaties die zich wel specifiek richten op een bepaalde culturele groep zijn meestal ondergebracht bij categoriale welzijnsinstellingen met een breed doel. Ook de aandacht voor het meidenwerk neemt in deze periode flink toe. Voorheen was er sprake van een mannelijke dominantie van bezoekers en beroepskrachten. De komst van vrouwelijke beroepskrachten zorgt er onder andere voor dat sfeer van het open jongerenwerk vrouwvriendelijker wordt. Ook voor het meidenwerk doet zich de vraag voor of dit werk geïntegreerd of categoriaal moet plaatsvinden (Van Ewijk, 1984).

Zelforganisatie en zelfbeheer zijn begrippen die eveneens eind jaren zeventig opkomen. Met zelforganisatie wordt beoogd dat jongeren zelf hun zaken opknappen, bijvoorbeeld zelf in discussie gaan met de gemeente over een jongerenvoorziening. Bij zelfbeheer gaat het om het zelf organiseren van het jongeren centrum (Van Ewijk, 1984). In de jaren tachtig wordt deze vorm van open jongerenwerk uitgevoerd tot aan het begin van de jaren negentig. Dan loopt deze manier van werken uit de klauwen door onder andere vechtpartijen, overmatig drank- en drugsgebruik en ondermaatse boekhouding (Noorda, 2003).

In de jaren negentig is er wederom sprake van toename van pedagogisering van jongerenwerk. Dit wordt actief vormgegeven in het bijbrengen van vaardigheden door middel van gerichte activiteiten. Te Poel & Zeijl (2000) merken op dat de vrije tijd van jongeren niet langer gericht is op het bieden van plezier en ontspanning, maar op het aanleren van extra vaardigheden, zoals spreken, luisteren, opkomen voor jezelf, samenwerken en creatief zijn. Steeds vaker wordt erop gewezen dat de maatschappelijke vaardigheden die jongeren nodig hebben om zich in de veranderende samenleving staande te kunnen houden, niet alleen op school of in het gezin geleerd worden, maar ook in de vrije tijd. De vrije tijd als leertijd wordt in deze periode herontdekt (Zeijl et al., 2002). Beleidsmakers

beseffen dat vrije tijd aanknopingspunten biedt tot informeel leren en het ontwikkelen van sociale en competenties. Ze zien in dat het belangrijk is om een intrinsieke leermotivatie te kweken die ook van belang is voor formele leerprocessen. Evenals in de eerste helft van de twintigste eeuw wordt de vrije tijd benut om een tegenwicht te bieden aan maatschappelijke verschijnselen, zoals een geconstateerd gebrek aan normbesef.

Vanaf begin 21^e eeuw komt deze ontwikkeling sterk terug door de invoering van het fenomeen talentontwikkeling, waaronder interventies worden verstaan die jongerenwerkers aanwenden om jongeren te stimuleren hun talent(en) te ontwikkelen en te gebruiken met als doel bij te dragen aan de *empowerment* van deze doelgroep. Deze interventies sluiten aan bij de creatieve, artistieke, maatschappelijke of sportieve interesse van jongeren (Youth Spot, 2009). Daarnaast is er in de samenleving een verschuiving van zienswijze zichtbaar van verzorgingsstaat naar actief burgerschap. Met de komst van de Wet Maatschappelijke ondersteuning zijn de begrippen participatie en *empowerment* binnen het jongerenwerk opnieuw belangrijke kerndoelen geworden (De Boer e.a. 2010). In het eerste decennium van de 21^e eeuw staat het open jongerenwerk en daarmee De Inloop ter discussie.

4. Functies van De Inloop

De Inloop als activiteit binnen het jongerenwerk kent vijf verschillende functies.

4.1 *Plezier, ontmoeting en gemeenschapsvorming*

Hoewel de gemeente Amsterdam zich steeds minder richt op inloopfaciliteiten, geeft onderzoek naar de vrijetijdsbesteding van jongeren aan dat bijna een kwart van de jongeren behoefte heeft aan meer overdekte hangplekken in de buurt (Bicknese & Slot, 2007). Dat jongeren in hun vrije tijd behoefte hebben aan sociale contacten met leeftijdsgenoten wordt door verschillende auteurs benadrukt (Van Ewijk, 1984; Noorda, 2003). Het belang van het ontmoeten valt samen met het ontstaan van het jongerenwerk eind negentiende- begin twintigste eeuw. Door de jaren heen is deze functie steeds belangrijker geworden. Du Bois-Reymon, Te Poel & Ravesloot (1998) verklaren dit doordat jongeren in de moderne samenleving een langere tijd overbruggen van kind naar volwassenheid. De jeugdfase heeft zich verlengd. Onder andere het langer volgen van onderwijs heeft ertoe geleid dat jongeren langer economisch afhankelijk zijn van hun ouders en de overheid. Deze verlengde jeugdperiode is verbonden met een uitgebreide *peergroupcultuur*. Jongeren hebben behoefte om elkaar te ontmoeten zodat ze zaken die hun aangaan met elkaar kunnen uitwisselen. Vincent de Waal (2009, p. 95) benadrukt daarnaast het belang van integratiebevorderende activiteiten binnen het jeugdwerk. *"Voor een goede identiteitsontwikkeling is het nodig dat alle mogelijke groepen jongeren elkaar tegenkomen. Het 'leven in verscheidenheid' maakt nieuwe omgangsvormen noodzakelijk, evenals het vermogen tot acceptatie en verdraagzaamheid."* De Inloop binnen het jongerenwerk biedt jongeren een plek waar ze ongedwongen, in een sfeervolle setting kunnen *chillen*, anderen kunnen ontmoeten, plezier kunnen hebben en onderling de problemen des levens kunnen uitwisselen. Een voorwaarde hiervoor is dat de insteek van een jongerenwerkorganisatie is om jongeren met verschillende achtergronden met elkaar in contact te brengen.

4.2 *Krachtige leeromgeving en pedagogische ruimte*

In de loop van de jaren negentig wordt de vrije tijd naast gezin en school herontdekt als een pedagogische ruimte (De Waal, 2001; Zeijl et al., 2002). De Winter (2001) introduceert de term maatschappelijk opvoeden en voegt daaraan toe dat dit een belangrijke taak voor professionals is die werkzaam zijn in de sociale sector. Van een sociaal culturele activiteit als De Inloop wordt geacht dat het naast een plezierige ontmoetingsplek, een krachtige leeromgeving biedt waarbinnen jongeren zelfkennis en zelfvertrouwen opbouwen en waardevolle ervaringen en inzichten opdoen (De Waal, 2009). Het opdoen van sociale ervaringen kan bijdragen aan de psychosociale ontwikkeling en preventief werken op het terrein van jeugdproblemen. Dieleman en Van der Lans (red.) (1999) benadrukken dat een experimenteeruimte jongeren mogelijkheid biedt om hun ervaringshorizon te verbreden en hun handelingscompetenties kunnen vergroten. De Inloop kan functioneren als een experimenteeruimte.

4.3 *Activeringsstrategie*

Zoals eerder genoemd wordt De Inloop ook wel opgevat als een opstapfunctie binnen het brede aanbod van jongerenwerk. Binnen deze functie is De Inloop een strategie om met name moeilijk bereikbare en moeilijk te motiveren groepen te bereiken en uit te dagen om mee te doen aan activiteiten (Spierts, 1994; Van Ewijk 1984). Jongerenwerkers voeren De Inloop uit om behoeftes van deelnemers te kunnen peilen en hun nieuwsgierigheid voor projecten of sociaal culturele activiteiten te prikkelen. In de paragraaf 8.5 wordt uitgebreider ingegaan op de methodische kenmerken van deze activeringsstrategie.

4.4 *Signaleren, adviseren en doorverwijzen*

Jongeren die gebruik maken van De Inloop kunnen op verschillende gebieden problemen ervaren. Een jongerenwerker is aanwezig om contact te leggen met jongeren, relaties aan te gaan en te bouwen aan een vertrouwensband (Noorda, 2003; Vos, 2009). Op deze manier is hij in staat om problemen van jongeren vroegtijdig te signaleren. Tijdens De Inloop kan de jongerenwerker op informele wijze advies geven aan jongeren over thema's als school, werk, wonen, geld, seksualiteit of relaties. Een jongerenwerker dient als vraagbaak en kan reageren op verhalen en gedragingen. Wanneer een jongere een vraag heeft op een bepaald gebied verwijst de jongerenwerker de jongere door naar de juiste instelling die de jongere verder kan helpen, zoals hulpverlening of arbeidsbureaus (Van Ewijk, 1992).

4.5 *Overlastbestrijding*

Een maatschappelijk belang van De Inloop is overlastbestrijding. Het accent binnen het jongerenwerk is de afgelopen jaren steeds meer komen te liggen op overlastbestrijding (Lenders & Luttk, 2009; Noorda, 2009). Bij conflicten in de wijk zijn instituties geneigd om interventies in te zetten die bijdragen aan een snelle oplossing om zo verdere escalatie te voorkomen. Burgers zien graag dat jongeren met name in de avonduren naar het jongeren centrum gaan in plaats dat zij op straat hangen en onvoldoende rekening houden met bewoners in de buurt. Door jongeren via De Inloop een vrijetijdsbesteding en een locatie onder toezicht aan te bieden kan overlast op straat doen afnemen of zelfs voorkomen.

5. Doelgroep en deelnemers

In deze paragraaf maken we een onderscheid tussen de doelgroep en deelnemers van De Inloop. De doelgroep verwijst naar de groep(en) jongeren voor wie de activiteit in principe bedoeld is. Onder de term deelnemers worden de jongeren verstaan die daadwerkelijk aan de activiteit deelnemen.

In principe zijn inloopactiviteiten binnen het jongerenwerk bedoeld voor alle jongeren. De praktijk laat zien dat deze activiteiten zich primair richten op het bereiken van een beperkte groep (kansarme) jongens en meiden uit lagere sociaaleconomische milieus. Met het doel om deze groep te emanciperen of participeren om volwaardig mee te doen aan de samenleving (Baillergeau & Hoijtink 2010; Hazekamp & Van der Zande 1992; Van Ewijk 1984). In Amsterdam zijn inloopactiviteiten primair gericht op deze groep jongeren. Door de uitvoerende jongerenwerkorganisaties worden de doelgroepen vervolgens concreter geformuleerd. Zo worden er bijvoorbeeld inloopactiviteiten georganiseerd voor verschillende leeftijdsgroepen; speciaal voor tieners (10 tot 15 jaar) of inloopactiviteiten voor de oudere jeugd (16 tot 23 jaar). Daarnaast bestaan er inlopen die zich richten op specifieke groepen zoals meiden, jongeren uit een specifieke buurt of overlastgevendende groepen of jongeren met een ernstig risico gemarginaliseerd te raken (De Boer e.a., 2010).

De literatuur geeft weinig inzicht in welke jongeren nu daadwerkelijk deelnemen aan inloopactiviteiten. Er is wel inzicht welke jongeren gebruik maken van het jongerenwerk in het algemeen. Het is aannemelijk dat deze ook gelden voor inloopactiviteiten. Algemeen voor het jongerenwerk in Nederland geldt dat de werksoort een selectief bereik heeft. Slecht 20% van de jeugd van 12-17 jaar in Nederland heeft behoefte aan jongerenwerk (Noorda, 2009). In Amsterdam komt ongeveer 11% van de 12 t/m 23-jarigen in een buurthuis en 8% in een jongerencentrum (Bicknesse & Slot, 2007). Ongeveer 79% van de deelnemers van het jongerenwerk heeft een opleiding op het niveau van Vmbo en Mbo. Geconcludeerd kan worden dat het jongerenwerk een voorziening is voor laaggeschoolde jongeren, veelal afkomstig uit lagere sociaaleconomische milieus. Landelijk zijn bij 59% van de aanbieders van jongerenwerk de deelnemers overwegend jongeren van Nederlandse afkomst. Bij 23% van de aanbieders zijn deelnemers in etnisch opzicht gemengd. En bij 19% van de jongerenwerkvoorzieningen zijn deelnemers in hoofdzaak van allochtone herkomst (Noorda, 2009). Vooral in de grote steden zijn allochtone jongens en meiden in grotere getale gebruik gaan maken van het jongerenwerk (Kooijman, 2005). De verdeling allochtone en autochtone bezoekers van het jongerencentrum is dan ook afhankelijk van de bevolkingsamenstelling van wijken.

Redenen waarom jongeren geen gebruik maken van een jongerencentrum zijn een slecht imago van het jongerencentrum (heeft vaak te maken met de andere bezoekers), het feit dat er een ander type jongeren komt, of het hebben van onveiligheidsgevoelens. Een andere reden is dat jongeren thuis kunnen afspreken of lid zijn van andere verenigingen of clubjes (Bicknesse & Slot, 2007).

6. Vormen van De Inloop

Afhankelijk van de beoogde doelgroep kiezen jongerenwerkers voor een bepaalde vorm van De Inloop. De Inloop wordt bijvoorbeeld op tijdstippen georganiseerd waarop de beoogde doelgroep verveelt rondhangt op straat of men zorgt ervoor dat de inrichting en muzieksoort aansprekend is voor de beoogde doelgroep. Er kunnen zes typen inlopen worden onderscheiden.

6.1 *Buurtgerichte inloop*

Een buurtgerichte inloop kan voor zowel tieners als de oudere jeugd worden georganiseerd die wonen in de buurt van het buurthuis of jongerencentrum. Het is een ruimte waar jongeren elkaar ontmoeten, kunnen *chillen* en geprikkeld worden om actief deel te nemen aan het activiteitenprogramma. Sommige inloopactiviteiten worden gecombineerd met een recreatieve of culturele activiteit. Het belang voor de buurt is dat door De Inloopactiviteit de overlast in de buurt wordt beperkt.

6.2 *Tienerssoos*

Veel jongerenwerkaanbieders richten zich sinds de afgelopen jaren naast jongeren ook op tieners (10 tot 15 jaar). Een belangrijke reden hiervoor is dat tieners zich in een kwetsbare overgangperiode in hun jeugd bevinden. In deze periode maken tieners grote veranderingen mee zoals de overstap van basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs en het lichamelijk en geestelijk volwassen worden. Een tienerssoos is voor sommige tieners in deze periode een veilige plek waar ze bekend en vertrouwd zijn en terecht kunnen met hun vragen. Voor de jongerenwerker heeft het een meerwaarde om met tieners een band op te bouwen. Het is allereerst makkelijker om tieners te activeren dan de oudere jongeren (Noorda, 2003). En als een jongere als tiener vertrouwd raakt met het jongerencentrum, is het makkelijker voor de jongerenwerker om ook in contact te blijven als ze ouder worden. Een prettige bijkomstigheid voor de werkende ouders van met name tieners is dat de tienerinloop een plek biedt waar hun kinderen terecht kunnen als zij niet thuis kunnen zijn (Commissie Tieneropvang, 2002). Vaak wordt er naast de soos een ruim scala aan activiteiten georganiseerd waaraan de tieners kunnen deelnemen, zoals bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding.

6.3 *Meideninloop*

Meiden hebben andere vragen, problemen en interesses en willen vaak op een andere manier hun vrije tijd besteden. Dit lukt niet altijd in een inloop waar jongens domineren, de grootste mond hebben en daarmee kunnen bepalen welke meiden wel en welke niet toegang krijgen tot het jongerencentrum. Een meideninloop vraagt om een ruimte die vrouwvriendelijk is, netjes wordt onderhouden en een goed imago heeft. Vaak wordt er rekening gehouden met de normen en waarden van de ouders van de meiden, zodat ze zonder zorgen hun dochter kunnen toevertrouwen aan de meideninloop. Met name Moslimmeiden en hun ouders hechten veel waarde aan een vertrouwde omgeving waar de meiden zich vrij kunnen bewegen zonder het bijzijn van jongens (Kooijman, 2005). Soms hanteert een meideninloop dus de regel dat er geen jongens binnen mogen komen, anderen kiezen ervoor om jongens bij een aantal activiteiten te betrekken. Het is een keuze die door de organisatie wordt gemaakt op basis van de doelgroep waar de organisatie zich op richt en de visie op het meidenwerk (SJA 2010). Voorbeelden van meideninloopactiviteiten in Amsterdam zijn de Meidenplaza van SJA en de Meidenlounge van IJsterk.

6.4 *Inloop voor risicjongeren*

Met name in grote steden worden er inloopactiviteiten georganiseerd voor jongeren die dreigen te vervallen in probleemgedrag zoals vandalisme, overlast geven, overmatig alcohol- en drugsgebruik en criminaliteit. Een inloopactiviteit voor deze doelgroep is een veilige ontmoetingsplek met duidelijke huisregels en gekwalificeerde werkers die erop toezien dat jongeren zich aan de regels houden en jongeren motiveren en stimuleren om deel te nemen aan een activiteiten aanbod. Zoals eerder beschreven is een algemene functie van een inloop het signaleren van problemen en het

geven van advies. Daarnaast kan er in een inloop voor risicjongeren door de aanwezige jongerenwerkers ook hulpverlening worden geboden (Broekx 2002; Kelderman & Jezek, 2010). Een voorbeeld van dit type inloop is Veilige Vindplaatsen (VVP) van Streetcornerwork.

6.5 *Stedelijke inloop*

Voor met name oudere jongeren, die niet gebonden zijn aan de eigen buurt worden inloopactiviteiten georganiseerd met een stedelijk karakter. Vaak komen jongeren naar een stedelijke inloop toe vanwege hun culturele voorkeur. Naast een plek om elkaar te ontmoeten worden er aansprekende programma's georganiseerd op het gebied van bijvoorbeeld muziek of discussie, welke zijn gericht op grotere groepen jongeren. Door dit specifieke aanbod is het centrum vooral aantrekkelijk voor een bepaalde subcultuur. Jongeren uit heel de stad ontmoeten elkaar daar omdat zij zich identificeren met deze subcultuur. Een voorbeeld van een stedelijk jongeren centrum is Argan. Het is een plek waar met name Marokkaanse jongeren elkaar ontmoeten (Noorda, 2003).

6.6 *Mobiel inloopcentrum*

Niet in iedere buurt is een jongeren centrum of buurt centrum gevestigd waar inloopactiviteiten worden georganiseerd. En daarnaast heeft een inloop in een vaste locatie het nadeel dat een vaste groep jongeren in het jongeren centrum domineert. Om in te spelen op deze problemen zetten enkele jongerenwerkorganisaties sinds enkele jaren de mobiele bus in. Voor het jongerenwerk is het een *outreaching* methode waarmee ze in contact komen met (nog) onbekende jongeren. Jongeren die het jongerenwerk via de bus bereikt gaan niet snel naar de vaste locatie van het jongerenwerk, omdat het te ver weg is of ze durven omdat ze onvertrouwd zijn met het jongeren centrum. Via de mobiele bus kan het jongerenwerk met deze jongeren contact leggen en een vertrouwensband opbouwen. Als de jongeren de jongerenwerker eenmaal kennen, is de drempel voor de jongeren lager om ook eens naar de vaste locatie te komen. Een andere winst voor het jongerenwerk is dat ze op door middel van een mobiele ruimte meerdere groepen kan bedienen. De inrichting van de bus leent zich ervoor dat jongeren elkaar op een laagdrempelige wijze kunnen ontmoeten, kunnen *chillen* en gebruik kunnen maken van computers en spelen (Vos, 2009). Vaak wordt de inzet van de mobiele bus gecombineerd met activiteiten in de openbare ruimte.

7. Pedagogisch handelen

Inloopactiviteiten zijn vrijblijvend en vaak ongestructureerd. Dit betekent echter niet dat een inloop organiseren betekent: de deur van het jongerencentrum openen en wachten totdat een handjevol jongeren binnenkomt. Volgens Noorda (2003) is De Inloop juist door dit karakter een spannende activiteit om te organiseren en vraagt de organisatie van deze activiteit om een zorgvuldige voorbereiding en aandachtige uitvoering. Ook Spierts (1994) benadrukt dat activiteiten met een open karakter en waarvan het verloop niet zondermeer kan worden voorspeld, eisen om professionals die bij het vervullen van de kerntaken zelfstandig en methodisch te werk gaan. Dat wil zeggen dat zij doelgericht, planmatig, weloverwogen en welbewust handelen.

Sinds de jaren negentig is er aandacht voor de pedagogische opdracht van het jongerenwerk. De Winter is een warm voorstander van de pedagogische benadering zodat kinderen en jongeren zich democratische vaardigheden en normen eigen maken en op basis daarvan, samen met anderen, het samenleven kunnen vormgeven (De Winter 2007; De Winter 2000). De Waal (2001) heeft getracht om de pedagogische opdracht van sociaal agogen in beeld te brengen. Volgens hem draagt pedagogisch handelen bij aan het nadenken over de wijze waarop informele leeromgevingen (zoals De Inloop) ingericht kunnen worden en hoe de doelgroep en hun sociale omgeving hierin betrokken kunnen worden. Van belang is dat de pedagogische relatie die de professional aangaat met jongeren gericht is op dialoog en (waar gewenst of noodzakelijk) confrontatie en waar leren mogelijk maken het uitgangspunt is. Pedagogische activiteiten zijn doel-, context- en klantgericht, zelfwerkzaamheid en betrokkenheid dienen versterkt te worden en het pleziermotief dient expliciet benoemd en vormgegeven te worden (De Waal, 2001).

Hoe het pedagogisch handelen praktisch en inhoudelijk vorm dient te krijgen tijdens inloopactiviteiten is een belangrijke en actuele vraag binnen het jongerenwerk. Het pleidooi van De Winter en De Waal voor een pedagogische benadering van jongeren is slechts beperkt doorvertaald naar werkwijzen. Uit de literatuur blijkt dat in praktijk het pedagogisch handelen van veel jongerenwerkers voor verbetering vatbaar is. Deze werkers ondernemen actie aan de hand van wat jongeren op een bepaald moment willen, zonder dat geprobeerd wordt een volgende stap te zetten en een pedagogische relatie op te bouwen (Van der Zande, 1990; Noorda, Schijndel & Spies, 2002). Ze werken veelal vanuit persoonlijk '*Fingerspitzengefühl*'. Een verklaring hiervoor is het lage opleidingsniveau van de jongerenwerkers. Onder druk van bezuinigingen in de jaren tachtig en negentig hebben goed geschoolde jongerenwerkers plaats gemaakt voor middelbaar opgeleiden en ongeschoolde beroepskrachten (Veenbaas e.a. 1986; Noorda, Schijndel & Spies, 2002). Sinds een paar jaar worden er in diverse gemeenten pogingen ondernomen om het pedagogisch handelen binnen het jongerenwerk een kwaliteitsimpuls te geven. Zo heeft de gemeente Rotterdam in 2007 samen met aanbieders van jongerenwerk, onderwijsinstellingen en deelgemeenten een verbetertraject voor het jongerenwerk opgestart. De jongerenwerker wordt in Rotterdam gepositioneerd als 'pedagoog in de vrije tijd' met als belangrijkste methode én output: participatie. Onderdeel van het traject zijn de ontwikkeling van de Rotterdamse methodiek jongerenwerk, de gefaseerde aanstelling van 50fte nieuwe jongerenwerkers, een beoordelingsprogramma (assessment) voor alle Rotterdamse jongerenwerkers, deskundigheidsbevordering van zittende jongerenwerkers, de ontwikkeling van een nieuwe leerlijn jongerenwerk op zowel Mbo als Hbo niveau en het monitoren van de resultaten (Gemeente Rotterdam, 2009b). Een ander voorbeeld van deze kwaliteitsimpuls is dat een aantal jongerenwerkaanbieders handboeken heeft ontwikkeld waarin de pedagogische visie op De Inloop wordt geëxpliciteerd.

8. Methodische uitgangspunten

In de literatuur over jongerenwerk worden de volgende methodische uitgangspunten voor inloopactiviteiten genoemd.

8.1 *Aantrekkelijke plek*

Het organiseren van inloopactiviteiten begint bij het creëren van een aantrekkelijke plek voor jongeren die aansluit bij de leefwereld van jongeren (Veenbaas e.a. 1986). Het moet er veilig zijn, de sfeer moet gezellig zijn en de ruimte moet jongeren uitdagen om zich te ontplooien. De jongerenwerker zal zich, voor wat betreft de aankleding en inrichting van de ruimte, goed moeten afvragen welke jongeren hij wil bereiken en jongeren hier ook in een vroeg stadium bij betrekken. Een ruimte moet vertrouwd aanvoelen en herkenbaar zijn voor jongeren. Door bijvoorbeeld aansprekende muziek op te zetten kunnen jongeren zich snel comfortabel voelen.

8.2 *Doelen formuleren*

De volgende stap voor het organiseren van inloopactiviteiten is het helder en concreet formuleren van doelen en het bepalen van de doelgroep waarop De Inloop zich richt. Voor wat betreft de doelen maakt Van Ewijk (1992) een onderscheid tussen hoofddoelen en concrete werkdoelen. Met het hoofddoel wordt het streven van De Inloop benoemd. Wat wil je met De Inloop bereiken? Welke jongeren wil je bereiken? Deze doelen staan vaak opgenomen in de werkplannen van de organisatie. Vanuit de hoofddoelen worden de werk- en subdoelen uitgewerkt. Hoeveel jongeren wil je bereiken? Welke interacties streef je na? En als deze jongeren niet worden bereikt zich af te vragen wat er kan worden ondernomen om deze groep wel te bereiken. Dit kan een organisatie doen besluiten om een inloopactiviteit voor een periode stop te zetten om zo ruimte te creëren om een nieuwe groep te kunnen bereiken. Het komt bijvoorbeeld voor dat jongeren die veel naar een inloop komen zich het jongerencentrum onbewust "toe-eigenen". Hierdoor kan het jongerencentrum gedomineerd worden door een beperkte groep en nauwelijks meer door andere jongeren bezocht worden. De jongerenwerker kan er dan bewust voor kiezen om een bepaalde groep buiten het jongerencentrum te houden. Van Ewijk (1992) beschrijft een aantal criteria die de keuze voor de doelgroep mede kunnen bepalen: zoals de beschikbare deskundigheid van de professionals, de groep die het grootste in aantal is, het bereik van andere voorzieningen of de vraag van de opdrachtgever.

8.3 *Doelgroepen werven*

Voordat jongeren naar een inloop komen, zal de jongerenwerker eerst kenbaar moeten maken dat De Inloop voor de jongeren wordt georganiseerd. Om jongeren te motiveren om naar De Inloop te komen kunnen verschillende methoden worden ingezet. Bijvoorbeeld via flyers (scholen, sportclubs, supermarkt), via het internet (msn/hyves/twitter), mond tot mond (huisbezoek, sleutelfiguren), het aanbieden van aantrekkelijke activiteiten of via stunts (stickers of het uitnodigen van een artiest) (Van Ewijk, 1992).

Het ambulante jongerenwerker kan ook een belangrijke wervingsmethode zijn. Een ambulante werker gaat de straat op en legt contacten met groepen jongeren die zich op straat bevinden. Hij kan jongeren verleiden om naar De Inloop in het jongerencentrum te gaan. Als de jongeren eenmaal 'toegeleid' zijn is het de taak van de locatiegebonden jongerenwerker om het contact met de jongeren verder uit te bouwen en een vertrouwensrelatie aan te gaan met jongeren.

8.4 *Investeren in contacten leggen*

De Inloop is voor jongerenwerkers een geschikte activiteit om relaties op te bouwen jongeren. Zij kunnen op een ongedwongen manier aan de praat raken door bijvoorbeeld mee te doen met een spelletje tafeltennis (Veenbaas e.a. 1986; Vos 2009). Voor een succesvolle benadering van groepen jongeren is wederkerigheid belangrijk. Dit wil zeggen dat de jongerenwerker de groep jongeren die hij/zij wilt bereiken respecteert en serieus neemt, inclusief hun maatschappelijke en culturele

achtergronden en leefstijlen. Anderzijds moeten jongeren ook de tijd en ruimte krijgen om kennis te nemen van de bedoelingen van de jongerenwerker. (Spierts, 1994). Belangstelling voor wie de jongeren zijn en wat hen beweegt is noodzakelijk. Het duurt volgens Veenbaas e.a (1986) zeker een tot twee jaar voordat er echt sprake is van wederzijds vertrouwen en begrip. En volgens deze auteurs dient de jongerenwerker zich ervan bewust te zijn dat het contact leggen met meiden soms om andere methoden vraagt dan het werven van jongens (Veenbaas e.a. 1986)

8.5 Afstemmen, activeren en stimuleren

Als er contact is en sprake van een prille relatie met de jongeren gaat de jongerenwerker op zoek naar de belangen, behoeftes en ontwikkelingskansen van jongeren. Van Ewijk (1992, p 108) zet drie punten uiteen waar het jongerenwerk rekening mee dient te houden als het gaat om behoeftegericht werken:

1. Het onderscheid tussen manifeste en latente behoeftes. Willen jongeren meer dan alleen videospelletjes spelen of tafelvoetbal spelen? (manifeste behoeftes). Een latente (verborgen) behoefte kan bijvoorbeeld zijn dat een jongere behoefte heeft aan geborgenheid.
2. De behoeftes van jongeren tegenover die van medewerkers en organisatie. Tegenover de behoeftes van de deelnemers staan die van de medewerkers, met op de achtergrond de doelen en bedoelingen van de organisatie. Een jongerenwerker zal dan ook moeten weten wat hem of haar voor ogen staat, welke normen en waarden belangrijk zijn en wat zijn of haar pedagogische opvattingen zijn.
3. De verschillende behoeftelagen. Jongeren zullen zich eerst thuis en vertrouwd moeten voelen voordat er ruimte bij hen ontstaat voor activiteiten gericht op ontwikkeling en participatie. In het jongerenwerk heb je vaak te maken met jongeren bij wie het ontbreekt aan vertrouwen in zichzelf en de omgeving. Als jongerenwerker doe je er dus verstandig aan om veel aandacht te besteden aan het op hun gemak stellen van de jongeren. Dit lukt niet alleen door te praten, ook het organiseren van activiteiten en het stimuleren van bepaalde vaardigheden hoort daarbij.

Wanneer de jongerenwerker duidelijk weet wat de behoeftes en ontwikkelingsmogelijkheden zijn van de jongeren en als de aanwezige jongeren zich veilig en vertrouwd voelen in het centrum, is er ruimte voor activering tot ontplooiing en zelfverwerkelijking. Zoals eerder aangegeven, zetten sommige jongerenwerkorganisaties De Inloop in als op stap voor actieve participatie of talentontwikkeling. Afhankelijk van het doel, wordt een verschillende werkwijze gebruikt. De 'interne participatieladder' heeft als doel om via de animatie (spelletjes, muziek, film) die tijdens De Inloop wordt aangeboden jongeren langzaam te stimuleren om hun passieve consumentengedrag te verruilen voor actieve participatie (Spierts, 1994). Dit doen zij door jongeren te activeren om vrijwilliger te worden in het jongerencentrum. Vrijwilligers zetten zich bijvoorbeeld in voor de programmering van De Inloop of ze hebben een actieve rol tijdens de uitvoering. Het biedt jongeren een mogelijkheid om zich verder te ontwikkelen. Een lichtere vorm van activering is dat jongeren deelnemen aan andere activiteiten zoals een voetbaltoernooi, dansworkshops of huiswerkbegeleiding. Op deze manier is De Inloop een onderdeel van het brede jongerenwerk en kan de activiteit worden opgevat als een overgangssituatie van passieve naar actieve participatie (Kooijmans, 2010; Noorda, 2003).

Onder talentontwikkeling worden activiteiten en programma's verstaan die jongerenwerkers inzetten om jongeren te stimuleren hun talent(en) te ontwikkelen en te gebruiken. Het doel van talentontwikkeling is bij te dragen aan de *empowerment* van deze doelgroep. Deze interventies sluiten aan bij de creatieve, artistieke, maatschappelijke of sportieve interesse van jongeren (Kooijmans, 2009; Youth Spot, 2009).

Uit onderzoek (Kooijmans, 2010) naar motivatiestrategieën in het jongerenwerk blijkt dat niet alle jongeren die naar inloopactiviteiten komen gemakkelijk zijn te activeren tot participatie. Volgens Noorda (2003) zijn oudere jongeren (16 tot 23 jaar) in vergelijking tot de jongeren (12 tot 15 jaar) moeilijk te bewegen tot activiteiten. Kooijmans (2010) concludeert dat er sprake kan zijn van een

mismatch tussen het motivatieniveau van de jongeren en het interventiedoel van het jongerenwerk of van een zekere handelingsverlegenheid bij jongerenwerkers.

8.6 *Aandacht voor het individu*

Zoals gezegd is De Inloop vrijblijvend en ongestructureerd en dit geldt eveneens voor de individuele gesprekken die plaatsvinden tussen een jongere en de jongerenwerker. Gesprekken zijn meestal niet gepland, maar vinden in veel gevallen spontaan plaats. Echter, de waarde van deze gesprekken zijn wel degelijk van belang. Vooral als een organisatie inloopactiviteiten inzet voor signalering en advisering of om informeel leren en participatie te stimuleren. De jongerenwerker is door informele gesprekken en observaties van gedrag in staat om te signaleren of jongeren problemen ervaren. Als bij problemen professionele hulpverlening gewenst is, dan kan de jongerenwerker jongeren doorverwijzen naar hulpverlenende instanties die daarin gespecialiseerd zijn, zoals jeugdzorg, politie en justitie. Noorda (2003) spreekt ook wel over actieve toeleiding. Een belangrijk randvoorwaarde is dat de jongerenwerker een goed onderhouden netwerk heeft. Daarnaast is individuele aandacht van betekenis. Door een jongere het gevoel te geven dat hij/zij er toe doet is het van belang dat de jongerenwerker de deelnemer aandacht, waardering, vertrouwen en ruimte geeft. Dat de jongerenwerker naar hem of haar luistert, de confrontatie aan durft te gaan, kennis van zaken heeft en een voorbeeld, gids of raadsman kan zijn (Van Ewijk 1992). Binnen de literatuur voor professionals is er weinig aandacht voor aspecten die van belang zijn voor zowel verbale als non-verbale communicatie tussen een jongerenwerker en een jongere.

8.7 *Groepsdynamische processen*

Naast het individuele contact dat de jongerenwerker aangaat met jongeren, werkt degene tijdens De Inloop met een groep. Zodra jongeren binnenlopen bevinden zij zich binnen een groep, waarbinnen diverse subgroepen kunnen bestaan. Interessant aan het jongerenwerk is dat er over het algemeen gewerkt wordt met vriendengroepen, welke overigens ook dikwijls het uitgangspunt van het werk vormen. Leden van vriendengroepen ontmoeten elkaar in het jongerencentrum en krijgen daar mogelijkheid om zich binnen het centrum als groep te manifesteren (Van Ewijk, 1992). Als er nog geen sprake is van vriendschappen dan probeert het jongerenwerk om vriendengroepen te vormen. De deelnemersgroep van De Inloop bestaat zelden uit leden die iedere inloopactiviteit aanwezig zijn. Soms komt maar de helft van de vriendengroep of soms komen er twee verschillende vriendengroepen tegelijk. Dit maakt het voor de jongerenwerker lastig om groepsdynamica op gang te brengen en te houden. Het vraagt van de jongerenwerker dat hij/zij rekening houdt met de aspecten voor het werken met groepen.

Een groep begeleiden betekent voortdurend alert zijn. Formele aspecten (zoals kenmerken van deelnemers, de omvang van de groep en de tijd en plaats van bijeenkomsten), de deelnemers, de medewerkers en het programma bepalen het verloop van de groep. Deze aspecten kennen een wisselwerking. Begeleiding van groepen vraagt volgens Van Ewijk (1992) om goed in de gaten te houden hoe deelnemers onderling met elkaar omgaan, hoe de contacten tussen de deelnemers en de medewerkers verlopen, in hoeverre je als jongerenwerker door de groep wordt geaccepteerd en hoe de onderlinge verhouding is tussen medewerkers.

Problemen met de groep, zoals pestgedrag, machtsverhoudingen en uitsluiten kunnen de sfeer van De Inloop verstoren. Het kan er zelf toe leiden dat jongeren zelf besluiten niet meer te komen of dat de leiding de toegang voor jongeren ontzegt. Het is de taak van de jongerenwerker om conflictsituaties niet te laten escaleren en te anticiperen op sociale processen binnen de groep. Dit kan onder meer door: een goede voorbereiding en organisatie, het opstellen en handhaven van regels, het onderhouden van persoonlijk contact met de deelnemers, adequaat te reageren en het stellen van grenzen.

8.8 *Grenzen stellen*

Tijdens De Inloop zijn jongerenwerkers vaak bezig met het stellen en handhaven van grenzen. Ze hoeven niet voortdurend in te grijpen maar zijn wel alert (Coussée, 2006). Het is een uitdaging voor

jongerenwerkers om een goede balans te creëren tussen ruimte bieden aan jongeren en grenzen stellen (Van der Zande, 1990). Binnen De Inloop wordt op dit moment gezocht naar aanpakken om met het stellen van grenzen om te gaan. Een eerste voorbeeld is de Rotterdamse methodiek jongerenwerk. Binnen deze methodiek is het stellen van grenzen binnen het jongerenwerk een belangrijk uitgangspunt. Er wordt gewerkt vanuit autoritatieve (democratische) opvoedingsstijl. Binnen deze stijl worden duidelijke grenzen gesteld en uitgelegd wordt waarom de grenzen er zijn. Jongerenwerkers gaan in dialoog met de jongeren als de grenzen ter discussie staan. Een ander opvallend kenmerk is dat de grenzen samen met de jongeren en andere collega's worden gesteld. Volgens Gemeente Rotterdam (2009a) sluit je deur voor jongeren als de grenzen binnen jongerencentra worden gesteld zonder ruimte voor discussie en met machtsvertoon. Een tweede voorbeeld is de methodiek Veilige Vindplaatsen van Streetcornerwork Amsterdam. In deze methode worden twee modellen aangestipt over hoe je als begeleider om kunt gaan met het stellen en handhaven van grenzen. De eerste is het beheersmodel. Dat is een machtsmodel waarin jongeren zoveel mogelijk structuur wordt opgelegd. Zij hebben zich aan te passen aan het opgelegde systeem van de beheersing. De verantwoordelijkheid berust bij de werkers. Gewenst gedrag wordt beloond en afwijkend gedrag bestraft. Het doel is het handhaven van de orde. Het nadeel hieraan is dat er voor vorming en participatie weinig ruimte is. Daar tegenover schetsen zij het dialoogmodel, dat overeenkomt met de autoritatieve opvoedingsstijl die in Rotterdam wordt toegepast. Een communicatiemodel dat erop gericht is om jongeren individueel en als groep steeds weer te laten reflecteren op hun gedrag. In dit model worden aan individuele en groepsovertredingen niet direct sancties verbonden zoals verwijdering of uitsluiting. De jongeren moeten zich over het probleem buigen en oplossingen aandragen en worden geleerd verantwoordelijkheid te nemen. Gebleken is dat het dialoogmodel op termijn het gedrag van jongeren positief beïnvloedt, maar de relatie tussen de werkers en de jongeren blijkt daarbij wel een cruciale factor te zijn. De werkers moeten inzicht hebben in de achtergronden van het handelen en het gedrag van jongeren (Broekx e.a. 2002). Tot slot zijn er de afgelopen jaren binnen de jongerenwerkpraktijk verschillende initiatieven genomen om jongerencentra veiliger en beter beheersbaar te maken. Voorbeelden hiervan zijn de invoering van een pasjessysteem, een nauwere samenwerking met collega's en netwerkpartners zoals scholen en politie, het opstellen van gedrag- en omgangsregels (OSA kamer 12+, 2009) en het beïnvloeden van de doelgroepkeuze door simpelweg een ander genre muziek te draaien. Deze initiatieven moeten voorkomen dat onveilige situaties uit de hand lopen waardoor een inloopactiviteit genoodzaakt is op te houden te bestaan.

8.9 *Toetsing, evaluatie, reflectie en bijstellen*

Het laatste methodische uitgangspunt is het toetsen, evalueren en zondig bijstellen van de inloopactiviteit. Het evalueren is om twee redenen van belang. Allereerst is evaluatie nodig omdat de organisatie zich moet verantwoorden tegenover de opdrachtgever en de samenleving. Voor het toetsen en evalueren blikt de jongerenwerker terug op de voorafgestelde doelen. Om te weten te komen of de voorafgestelde doelen zijn behaald kan de jongerenwerker gegevens registreren, zoals het aantal deelnemers en het aantal jongens en meiden. Maar er zijn ook voorbeelden van jongerenwerkers die korte evaluatieverslagen maken van de inloopactiviteit of met regelmaat enquêtes laten invullen door de deelnemers. Daarnaast biedt evaluatie de mogelijkheid voor de jongerenwerker om de inloopactiviteit kritisch te bekijken en kan hij/zij indien nodig de activiteit verder ontwikkelen en innoveren. Of de werker besluit om de doelen of de wijze van uitvoering bij te stellen.

De tweede reden waarom evalueren van belang is, is omdat van de professional wordt verwacht dat hij/zij middels reflectie zijn eigen handelen bijstelt, mede in overleg met collega's. Uit de literatuur blijkt dat reflectie op het werk eerder uitzondering is dan regel (Spierts, 1998;p.268). Hiervoor noemen Veldboer & Mak (2002) drie redenen. De eerste reden is dat de volgzzaamheid van het welzijnswerk in zijn algemeenheid te groot wordt, waardoor er te weinig ruimte is voor reflectie. Het denken richt zich te veel op prestaties, methodes en procedures en te weinig op de inhoud. Ten

tweede ontbreekt het professionals vaak aan voldoende tijd en ruimte om te toetsen en hun eigen lessen te trekken. Met collega's reflecteren is geen gangbare praktijk. En tot slot heeft de geringe reflectie ook te maken met een combinatie van subjectieve voorkeuren en een zekere 'denkluheid' (Veldboer & Mak, 2002). Zo zou bij inloopactiviteiten het gevoel kunnen overheersen dat sommige jongeren niets meer willen dan 'chillen'. Terwijl als er mogelijk andere motivatiestrategieën worden ingezet door de jongerenwerker dit zou kunnen leiden tot meer doorstroom en daarmee participatie van deelnemers (Kooijmans, 2010). Een aanvullende reden waarom reflectie binnen het jongerenwerk eerder uitzondering is dan regel heeft te maken met het opleidingsniveau van de werkers. Zelfstandig kunnen reflecteren is een Hbo-competentie. Jongerenwerkers die niet Hbo of hoger zijn geschoold zijn maar beperkt in staat om op hun werkzaamheden te reflecteren. Reflectie en evaluatie door de jongerenwerker zijn noodzaak en kunnen een positieve uitwerking hebben op de kwaliteit van de inloopactiviteiten. Het is de moeite waard om meer zicht te krijgen in aansprekende vormen om evaluatie en reflectie rondom inloopactiviteiten structureel uit te voeren.

9. Vaardigheden van de jongerenwerker

Zoals blijkt uit de bovenstaande paragraaf neemt de jongerenwerker een prominente plaats in bij De Inloop. Inloopactiviteiten vergen de personele inzet van een goed ingespeeld team van minimaal twee jongerenwerkers, bestaande uit een geschoolde agogische jongerenwerker op Hbo- of Mbo niveau en een uitvoerende jongerenwerker of assistent-jongerenwerker (Broekx, 2002).

De centrale taak van de jongerenwerker is het creëren van een veilige, plezierige en uitdagende ervaringscontext voor de jongeren waarbinnen de professional de jongeren deskundig begeleidt. De vaardigheden waarover de jongerenwerker moet beschikken zijn onder te verdelen in omgangsvaardigheden, functionele vaardigheden, kennisaspecten en organisatievaardigheden (Van Ewijk, 1992). Onder omgangsvaardigheden wordt ondermeer verstaan: contact kunnen leggen en om kunnen gaan met deelnemers, om kunnen gaan met de groep en de daarbij horende ordeproblemen en om kunnen gaan met collega's, vrijwilligers en netwerkpartners.

Functionele vaardigheden zijn: het signaleren en doorverwijzen, het kunnen voeren van (informele) gesprekken, behoefte gericht kunnen werken en het activeren, enthousiasmeren en stimuleren van deelnemers.

De kennisaspecten waarover de jongerenwerk dient te beschikken zijn onder andere: kennis over pedagogiek, leertheorieën, de ontwikkeling van jongeren, jongerenwerkmethoden, de leefstijlen van de doelgroep en over groepsdynamica. Daarnaast dient de jongerenwerker op de hoogte te zijn van de sociale kaart en heeft hij een goed onderhouden netwerk. En onder organisatievaardigheden wordt tot slot verstaan: het werven van deelnemers, het begeleiden van de groep, het structureren of methodisch vormgeven van de activiteit en het verzorgen van de verslaglegging. (Van Dam & Zwicker, 2008; Van Ewijk, 1992; Broekx e.a., 2002; Noorda, 2003)

Het vinden van goed geschoolde jongerenwerkers met een gedegen kennis van het jongerenwerk als professie wordt door jongerenwerkaanbieders als een probleem ervaren. Dit is te verklaren doordat er voorheen weinig tot geen jongerenwerkopleidingen waren en een goede taakopvatting van de jongerenwerker ontbrak. Sinds de afgelopen jaren zijn er op Mbo-niveau opleidingen voor jongerenwerk ontstaan en biedt de HvA met de Minor Jongerenwerk in de grote stad een intensief programma aan voor Hbo-studenten. Ook is er een competentieprofiel en taakopvatting van de jongerenwerker verschenen. Vanwege relatief geringe studentenaantallen is het tot op heden niet goed mogelijk om de kwaliteit te waarborgen van deze specifieke jongerenwerkopleidingen (Noorda 2003, Metz, in voorbereiding).

10. Resultaten en maatschappelijke effecten

Voor het jongerenwerk in het algemeen geldt dat er weinig wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar de impact en effecten van jongerenwerkactiviteiten (Baillergeau & Hoijtink, 2010). Dus ook over de maatschappelijke effecten van inloopactiviteiten is weinig bekend.

In Amsterdams onderzoek naar vrijetijdsbesteding onder jongeren worden conclusies getrokken over de plezier- en ontmoetingsfunctie van De Inloop. Jongeren staan positief tegenover de sociale functie van een buurt- of jongeren centrum. Deze sociale functie bestaat concreet uit het gezellig met vrienden bij elkaar zitten en actief bezig zijn zoals het spelen van tafeltennis en samen *gamen*. Uit ditzelfde onderzoek komt naar voren dat vooral Turkse en Marokkaanse jongeren De Inloop leuk vinden en voor hun een veilige vertrouwde plek buitenshuis is. Het is voor deze jongeren een plek waar ze zichzelf kunnen zijn, omdat hun culturele en religieuze normen begrepen worden en waar ze problemen over vertrouwelijke dingen kunnen bespreken met deskundigen. Deze conclusie bevestigt dat De Inloop een veilige plek biedt en waar jongeren terecht kunnen voor advies en informatie. Een andere uitkomst is dat jongens vaker naar buurthuizen en jongeren centra gaan dan meisjes. Hoogopgeleide jongeren zijn minder enthousiast over De Inloop. Zij zijn meer geïnteresseerd in sportlessen, dansen en creatieve workshops. (Bicknese & Slot 2007).

Het is niet bekend in hoeverre inloopactiviteiten bijdragen aan het bestrijden van overlast in de buurt. Ook over de mate waarin deelnemende jongeren vaardigheden ontwikkelen, participeren of *empoweren* is weinig bekend. Alleen Amerikaanse studies naar de *impact* van ongestructureerde activiteiten binnen *Boys & Girls Clubs* wijzen uit dat deze bijdragen aan verbetering van sociale vaardigheden, het zelfbeeld, het probleemoplossend vermogen en het gedrag richting bijvoorbeeld leraren. Het bereiken van deze ontwikkeling hangt ondermeer samen met de frequentie van deelname aan de activiteiten (Anderson-Butcher & Cash 2010). Meer wetenschappelijk onderzoek naar de impact en effecten van inloopactiviteiten in Nederland is dus wenselijk.

11. Conclusie

In deze literatuurstudie is De Inloop als activiteit binnen het professionele jongerenwerk verkend. We stonden stil bij de ontstaansgeschiedenis, de functies en doelen, de verschillende vormen, de methodische uitgangspunten en de resultaten.

Het literatuuronderzoek leert dat De Inloop al bijna 100 jaar een kernactiviteit van het jongerenwerk is. De visie op inloopactiviteiten hangt nauw samen met de tijdgeest. De Inloop ontstond als een opvoedings- en verheffingsinstrument eind negentiende- begin twintigste eeuw. De Inloop heeft zich doorontwikkeld naar een plek van zelforganisatie en zelfbeheer in de jaren zestig en zeventig, ontmoeting in de jaren tachtig en negentig tot wat het nu is, een plek waar jongeren actief worden begeleid naar participatieprojecten en talentontwikkeling.

Door de jaren heen zijn inloopactiviteiten zich primair blijven richten op een beperkte groep (kansarme) jongens en meiden uit lagere sociaaleconomische milieus met als doel deze jongeren kansen te bieden om volwaardig mee te kunnen doen aan de samenleving. Begrippen als 'laagdrempelig', 'vrijblijvend' en 'ongestructureerd' zijn kenmerken die het karakter van De Inloop definiëren.

Ook de primaire functie van De Inloop beweegt mee met de tijd en de heersende visie. Van een plek die (overlastgevende) jongeren van de straat houdt, een plek waar jongeren ongedwongen elkaar kunnen ontmoeten tot een plek waar jongeren kunnen leren, participeren en terecht kunnen met vragen die hen bezighoudt. Voor jongerenwerkers zelf is De Inloop vooral een plek waar ze relaties kunnen opbouwen met jongeren.

In hoeverre De Inloop ook daadwerkelijk het beoogde effect oplevert en wat de werkzame bestanddelen zijn van De Inloop is nog nauwelijks bekend. Naast dit gebrek aan een wetenschappelijk fundament is er door de tijd heen ook door de praktijk zelf beperkt aandacht geweest voor de methodische uitgangspunten en taken van de jongerenwerker tijdens De Inloop. Uit de literatuur voor professionals kan worden geconcludeerd dat binnen deze open setting de jongerenwerker laveert tussen aandacht voor het individu en aandacht voor de groep. Door middel van informele gesprekjes vist de jongerenwerker naar de behoeften, kansen en belangen van jongeren. Als activeerder stimuleert hij/zij veelal jongeren om een stapje verder te gaan. Op deze manier creëert hij/zij een veilige, plezierige en uitdagende ervaringscontext voor jongeren. Hoe het pedagogisch handelen praktisch en inhoudelijk vorm dient te krijgen tijdens inloopactiviteiten is momenteel een belangrijke vraag binnen het jongerenwerk, maar wordt nog maar op kleine schaal concreet vormgegeven.

Aan het begin van de 21ste eeuw staat De Inloop als activiteit binnen het jongerenwerk onder druk. Niet alleen een veranderende visie op jeugdbeleid ligt hier aan ten grondslag, ook de toenemende prestatiedruk, een gebrekkige wetenschappelijke fundering en onvoldoende maatschappelijke erkenning voor de waarde en moeilijkheidsgraad van De Inloop ondermijnen deze activiteit. Omdat De Inloop één van de klassieke werkwijzen binnen het jongerenwerk is, wil Youth Spot door middel van onderzoek de leemte in kennis over De Inloop opvullen. Op basis daarvan kunnen financiers en aanbieders een gefundeerde afweging maken over de betekenis, invulling en toekomst van De Inloop binnen het jongerenwerk. De resultaten van dat onderzoek worden eind 2011 verwacht.

Literatuurlijst

- Abdallah, S., N. de Boer e.a (2010). *Goed jongerenwerk vergt goed gesprek*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam i.s.m. HVA.
- Anderson-Butcher, D. & S.J. Cash (2010). Participation in Boys & Girls Clubs, vulnerability and problem behaviors. *Children and Youth Services Review* 32, 672-678.
- Baillergeau, E. & M. Hoijtink (2010) Youth work and 'youth at risk' in the Netherlands. *Sociétés et Jeunesses en Difficulté. Special issue Social Intervention and Marginalised Youth in Europe*.
- Bicknesse, L. & J. Slot (2007) *Vrijtijdsbesteding Amsterdamse jongeren 2006*. Amstedam: Gemeente Asmtedam DMO.
- Biemans, J. & J. de Lodder (1987) *Leren in sociaal-cultureel werk. Methodische aspecten van activering*. Utrecht: Vereniging GAMMA.
- Bochardt, R. & J. Buijze (2003) *Nieuwe kansen. Het jeugdprogramma van Kanaleneiland*. Amsterdam: Salomé.
- Broekx, I., M. Drabbe en J. Robinson (2002). *Veilige vindplaatsen. Methodiek van het straathoekwerk (I)*. Amsterdam: Stichting Streetcornerwerk.
- CBS (2009) *Jaarrapport 2009 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek
- Commissie Tieneropvang (2002) *Ruimte voor tieners. Eindadvies commissie Tieneropvang*. Den Haag: ministerie van VWS.
- Coussée, F. (2006) Jeugdwerk als sociaalpedagogische interventie. Pleidooi voor een verruim(en)de jeugdwerkdefinitie. *Sociale interventie*, 3, 28-36
- Crok, S., J. Slot e.a. (2002) *Vrijtijdsbesteding jongeren in Amsterdam*. Amsterdam: DWA.
- Dam, C. van & N. Zwikker (2008) *Jongerenwerker*. Utrecht: Movisie.
- Dekeyser, L. & V. Verbert (2002) *Groepsvorming bij jongeren. Een explorerend onderzoek bij 14- en 15-jarige jongeren in Vlaams-Brabant. Eindrapport*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Dieleman, A. en J. van der Lans (red) (1999) *Heft in eigen handen. Zelfsturing en sociale betrokkenheid bij jongeren*. Den Haag: VWS / Van Gorcum.
- Du Bois-Reymond, M., Y. te Poel & J. Ravesloot (1998) *Jongeren en hun keuzes*. Bussum: Coutinho
- Gruijter, M., S. Tan & T. Pels (2009) *De Fontlinie versterken. Vernieuwende initiatieven in het voorportaal van de jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Emmelkamp, R. (2004) *Een veilig avontuur: alledaagse plaatsen en vrijetijdsbesteding in de verhalen van jongeren en ouders*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam
- Ewijk, H. van (1984) *De jeugd en het jeugdwerk*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Ewijk, H. van (1992). *Methodiek in het jeugdwerk: basisleerboek jeugd en-jongerenwerk*. Houten: BohnStafleu van Loghum.

- Gemeente Amsterdam (2006) *Jong Amsterdam-onderwijs en jeugdplan 2006-2010*, Amsterdam, Gemeente Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam Stadsdeel Amsterdam-Noord (?) *Ruimte voor talent. Inspaan over jongerencentra*.
- Gemeente Rotterdam (2009a) *Begrensd kansen bieden. Toevoeging aan de Rotterdamse Methodiek Jongerenwerk op het onderdeel ruimte geven en grenzen stellen*. Rotterdam: Jeugd, Onderwijs en Samenleving, Gemeente Rotterdam.
- Gemeente Rotterdam (2009b) *Klassewerkers! Plan voor vakbekwaam Rotterdams jongerenwerk*. Rotterdam: Jeugd, Onderwijs en Samenleving, Gemeente Rotterdam.
- Ginkel, F. van, R. Veenbaas en J. Noorda (2006). *Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief*. Utrecht: NJI.
- Hageman, N. (2008) *'Mam, wanneer mag ik weer buitenspelen?' Een literatuurstudie naar het belang van vrije tijd voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar en de betekenis hiervan voor de invulling van een geïntegreerde verlengde schooldag in Nederland*. Masterthese Algemene Pedagogische Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen.
- Hazekamp, J. & I. van der Zande (1992). *Het jongerenwerk in hoofdlijnen*. Zwolle: uitgeverij Balans.
- Hortulanus, R. (2002) De betekenis van ontmoeting, ontspanning en ontplooiing in het sociaal beleid. In: Hortulanus, R. & J. Machielse (Red.), *Ontmoeting, ontspanning en ontplooiing* (p.7-23). 's-Gravenhage: Elsevier Overheid.
- Jansen, P.P., M. Lunenberg & H. Vossen (1989) *Van beschermelingen tot actief deelnemende jongeren: continu vernieuwing in jeugdzorg en vormingswerk in Maastricht (1915) 1935-1955*. Letterenwinkel Utrecht & Geschiedeniswinkel Groningen.
- Kelderman, I. & R. Jezek (2010) *Sterk op straat. Methodische uitgangspunten van streetcornerwork*. Amsterdam: SCW.
- Kooijman, H. (2005) *Een groep apart? Jongerenwerk en etniciteit*. Amsterdam: SWP.
- Kooijmans, M. (2009) *Battle zonder knokken. Talentcoaching van risicjongeren*. Amsterdam: SWP.
- Kooijmans, M. (2010) *Integraal motiveren in het jongerenwerk van de Twern*. 's-Hertogenbosch: Avans Hogeschool.
- Kruger, M. & A. Slaman (2009) *Back to the future. Onderzoek naar jongerenwerk in de jaren tachtig*. Onderzoekopdracht Youth Spot Hogeschool van Amsterdam.
- Menger, R. & J. Antheunisse (2003) *De tienerzolder. The place to be! Van idee naar voorziening*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. (2009) *Zoeken naar zicht. Functioneren Dordtse Sociale Infrastructuur. Verdiepingsonderzoek Sociale Staat*. Dordrecht: Onderzoekscentrum Drechtsteden.
- Metz, J. (in voorbereiding) *Jongerenwerk als sociaal agogisch beroep*. Amsterdam: Youth Spot.
- MO-groep (2009). *Sterk jongerenwerk. Jongerenwerkers weten hoe de hazen lopen*. Utrecht: MO-groep.
- Nijenhuis, H. (1987) *Werk in de schaduw. Club- en buurthuizen in Nederland, 1892-1970*. Amsterdam: Stichting Beheer IISG / Utrecht: Stichting Histosearch.

- Noorda, J. (2009) *De staat van het professioneel jeugd- en jongerenwerk in Nederland anno 2009*. Utrecht: MO-groep.
- Noorda, J. (2003) *Hangen, chillen of meer? Over inloop in het jongerenwerk in Amsterdam*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Noorda, J., Marien van Schijndel en Henk Spies (2002). *Jongerenwerk: Hobbyisme of professie*. In: Hortulanus e.a. *Sociaal Debat* deel 8, Ontmoeting, ontspanning en ontplooiing. Utrecht: Elsevier.
- Noorda, J. en A. Bos e.a. (2002), *Inloop in het jongerenwerk. Eindrapportage over inloop in zeven Amsterdamse jongerencentra*. Amsterdam, Vrije Universiteit.
- OSA (2009) *Gedragscode jongerenwerkers Amsterdam*. Amsterdam: OSA.
- Poel, Y. te & E. Zeijl (2000) In dienst van het maatschappelijk succes. De vrije tijd als leertijd. *Vernieuwing. Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding*, jaargang 59, 10, 5-7.
- Rekenkamer in Amsterdam (2008) *Jeugdbeleid in Amsterdam. Vrijtijdsbesteding voor jongeren: de stadsdelen vergeleken*. Amsterdam, Rekenkamer Amsterdam.
- Rovers, B. & M. Kooijmans (2008). *Werken met risicjongeren. Handboek voor sociale professionals*. Den Bosch: Avans Hogeschool.
- Spierings, F. & M. Steketee (2004), *Jongerenwerk op het spoor van nieuwe groepen*. In: *Sociale Interventie*, 13, 1.
- Spierts, M (1998) *Beroep in ontwikkeling. Een oriëntatie op culturele en maatschappelijke vorming*. Maarssen: Elsevier / De Tijdstroom.
- Spierts, M. (1994), *Balanceren en Stimuleren. Methodisch handelen in het sociaal-cultureel werk*. Maarssen: Elsevier/ De Tijdstroom.
- Stedelijk jongerenwerk Amsterdam (2010) *Amsterdams Meidenwerk samen sterk. Een beschrijving van methodieken van Amstedams Meidenwerk*. Amsterdam: SJA.
- Veenbaas, R., J. Noorda, M. Borsjes & H. Westerhoff (1986) *Jongerenwerk in de jaren tachtig. Jongeren op straat*. 's-Gravenhage: VUGA.
- Veldboer, L. en J. Mak (2002) *Trends in grootstedelijk welzijnswerk*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Vos, K. (2009) *Handboek jongerenwerk*. Amsterdam: Stichting Dock.
- Waal, V. de (2002) Competente professionals in het sociaal-culturele domein: 'back to basics'. In: Hortulanus, R. & J. Machielse (Red.), *Ontmoeting, ontspanning en ontplooiing* (p.91- 108). 's-Gravenhage: Elsevier Overheid.
- Waal, V. de (2001) *Uitdagend leren: culturele en maatschappelijke activiteiten als leeromgeving*. Bussum: Coutinho.
- Winter, M. de (2000) *Beter maatschappelijk opvoeden. Hoofdpijnen van een eigentijdse participatie pedagogiek*. Oratie Universiteit Utrecht. Assen: Van Gorcum.
- Winter, M. de (2007) Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in algemeen belang. De noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief. In: Lieshout, P.A.H. e.a. eds. *Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid. WRR Verkenningen*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Youth Spot (2009) *Talentontwikkeling bij risicjongeren*. RAAK PRO-aanvraag. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.